

**สภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอย
ของเทศบาลตำบลแม่สาย**
**Solid Waste Management in the Maesai
Municipality: Causes and Effects**

พฤกษ์พงษ์ วิสุทธิ์ดวงดุสิต¹

Phrueksaphong Visuthduangdusdee

บทคัดย่อ

ในการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลของการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย รวมทั้งศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ทั้งจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group interview) จากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key-informants) จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (descriptive analysis) เพื่อประกอบคำอธิบาย

ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลตำบลแม่สายไม่สามารถดำเนินการเก็บรวบรวม เก็บขน และกำจัดขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งชุมชนยังขาดความสามารถในการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด นอกจากนี้การจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สายยังขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาสังคม ส่งผลให้เทศบาลตำบลแม่สายไม่สามารถแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย ประกอบด้วยสมรรถนะองค์การด้านการจัดการขยะมูลฝอย สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมของธุรกิจซื้อขายของเก่าในท้องถิ่น

¹ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชน การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง การมีส่วนร่วมของประชาชน พฤติกรรม การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชน นโยบายการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทยและของเทศบาลตำบลแม่สาย กฎหมายและสภาพบังคับทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลตำบลแม่สายอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน มีดังนี้

- 1) นำหลักการ “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” มาประยุกต์ใช้กับการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการขยะมูลฝอยอย่างจริงจัง
- 2) เสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยในท้องถิ่นร่วมกัน โดยไม่ยึดพื้นที่เขตการปกครองเป็นหลักในการดำเนินงาน
- 3) ดำเนินการบังคับใช้เทศบัญญัติเทศบาลตำบลแม่สาย เรื่อง การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2543 อย่างจริงจัง
- 4) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนที่ถูกต้อง
- 5) รัฐบาลจะต้องให้การสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายอย่างเร่งด่วน

Abstract

This study examines the conditions regarding the solid waste management in the Maesai Municipality and the factors affecting such management and employs a qualitative research methodology. Data were collected from related documents, in-depth interviews and focus group interviews with key informants.

The study found that the Maesai Municipality could not effectively

collect, transport or dispose of solid waste in its area. The communities were incapable of waste management at its starting point. The solid waste management of the Maesai Municipality also lacked community participation. In sum, the Maesai Municipality could not effectively or sustainably solve its community waste problems.

The factors significantly affecting the solid waste management of the Maesai Municipality were the municipality's capacity to manage its solid waste, the economic and social environment, waste trader participation, community leader participation, private sector participation, nearby local government participation, citizen participation, household solid waste management behavior, national and Maesai Municipality solid waste management policies and related laws and regulations of the Maesai Municipality.

Suggestions for improving the solid waste management of the Maesai Municipality are to carry out the following:

1) employ "Pollutor Pays Principle" for fee collection; 2) enhance the participation of the government sector, private sector and citizen in solving solid waste management problems; 3) effectively enforce Maesai Municipal Waste Disposal B.E 2543; 4) promote correct household solid waste management behavior; and 5) encourage the government allocate a budget for the construction of a Solid waste Disposal Site for the Maesai Municipality.

บทนำ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา พื้นที่บริเวณชายแดนของจังหวัดเชียงราย ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ในเขต อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ได้ถูกผลักดันโดยรัฐบาลภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่อนุภูมิภาคและพื้นที่

ชายแดนเพื่อให้เป็นประตูการค้าเพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน และเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2547 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบแนวทางการจัดตั้ง เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและได้เห็นชอบแผนงานและโครงการต่างๆ อย่างเป็นทางการจัดตั้ง (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและมหาวิทยาลัยมหิดล, 2548: 2-9) ซึ่งผลจากการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเทศบาลตำบลแม่สายได้กลายเป็น ศูนย์กลางของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาค ทำให้เกิดการอพยพ ย้ายถิ่นของแรงงานนอกพื้นที่ทั้งที่เป็นคนไทยและคนต่างด้าวเข้ามาในพื้นที่เพื่อแสวงหา โอกาสในทางเศรษฐกิจมากขึ้นรวมทั้งนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ก็มีอัตราการเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรที่แท้จริงใน แต่ละปี ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในหลายๆ ด้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะในด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะในพื้นที่เขตเทศบาลตำบล แม่สายมากขึ้นทุกขณะ แต่ในทางกลับกันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือแม้กระทั่ง รัฐบาลกลับไม่มีศักยภาพที่จะกำหนดนโยบายหรือมาตรการใดๆ ที่จะรองรับผลกระทบ ที่เกิดขึ้นจากยุทธศาสตร์การพัฒนาของรัฐ และในปัจจุบันปัญหาในด้านการจัดการ ขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย ยังคงเป็นปัญหาสำคัญของท้องถิ่นที่ไม่สามารถ จัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยเฉพาะ บริเวณที่ใกล้กับสถานที่กำจัดขยะของเทศบาลเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็น ที่จะต้องวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา รวมทั้งมาตรการในการจัดการขยะมูลฝอยที่สอดคล้อง และเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การจัดการขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน

ความเป็นมาของระบบการกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

จากการศึกษาในรายงานการวิจัยเกี่ยวกับระบบกำจัดขยะของสุขาภิบาลแม่สาย ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2537: 7-12) พบว่า ระบบการกำจัดขยะมูลฝอยของ เทศบาลตำบลแม่สายเริ่มมีการดำเนินการตั้งแต่สมัยที่เทศบาลตำบลแม่สายยังมิฐาณะ เป็นสุขาภิบาลแม่สายแต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าเริ่มขึ้นเมื่อใด ซึ่งสุขาภิบาลแม่สายนั้นได้ใช้ ที่ดินที่เป็นบ่อลูกวังเก่าของเอกชนขนาด 10 ไร่ บริเวณบ้านป่าเหมือดรุ่งเจริญ หมู่ 5

ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในการกำจัดขยะมูลฝอยด้วยวิธีการกองทิ้งไว้และเผาในที่โล่ง ซึ่งจากรายงานการศึกษาฉบับดังกล่าว ยังพบอีกว่า สุขาภิบาลแม่สายในขณะนั้นกำลังเริ่มประสบปัญหาในด้านการจัดการขยะมูลฝอย ทั้งในเรื่องภาระหน้าที่สำหรับเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยไม่เพียงพอและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกำจัดขยะมูลฝอยไม่ถูกสุขลักษณะ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2537 ทางจังหวัดเชียงรายแจ้งว่าได้ดำเนินการจัดซื้อที่ดินบ้านสันทรายมูล ตำบลโป่งผา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จำนวน 92 ไร่ 1 งาน ราคา 7.1 ล้านบาท เพื่อใช้เป็นที่สำหรับฝังกลบขยะจากสุขาภิบาลแม่สายและสุขาภิบาลห้วยไคร้ร่วมกัน ในขณะที่ในรายงานการศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2537: 8-56) ได้ระบุไว้ว่าที่ดินที่ทางจังหวัดเชียงรายได้ดำเนินการจัดซื้อ มีลักษณะเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง โดยอยู่ติดกับลำน้ำสาธารณะ อีกทั้งเส้นทางสำหรับรถเก็บขยะวิ่งผ่านไปยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยมีชุมชนอาศัยอยู่หนาแน่น และต้นทุนในการดำเนินการฝังกลบสูงที่สุดในบรรดาที่ดินที่ได้ทำการพิจารณาคัดเลือก ซึ่งที่ดินที่ผลการศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้เสนอว่ามีความเหมาะสมกว่า กลับไม่ได้รับการพิจารณาจากทางจังหวัดเชียงราย เห็นได้ชัดเจนว่า การพิจารณาในการจัดซื้อที่ดินของทางจังหวัดเชียงรายในสมัยนั้นมีความไม่โปร่งใส ขาดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในการดำเนินโครงการ และมีได้มาผลการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญมาใช้ประกอบการตัดสินใจในการดำเนินโครงการของรัฐ โดยผลที่ตามมาก็คือ เกิดการใช้งบประมาณของรัฐอย่างไร้ประสิทธิภาพ ซึ่งที่ดินที่ได้ดำเนินการจัดซื้อไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากถูกชาวบ้านคัดค้านอย่างหนัก ประกอบกับสภาพทั่วไปของที่ดินก็ไม่สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการฝังกลบขยะมูลฝอยได้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึงและอยู่ติดกับลำน้ำสาธารณะ และในปัจจุบันที่ดินดังกล่าวได้อยู่ในความครอบครองขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ซึ่งมีได้ใช้ประโยชน์แต่อย่างใด

ภายหลังจากที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ที่ดินดังกล่าวได้ ผู้บริหารสุขาภิบาลแม่สายในขณะนั้นก็ได้ตัดสินใจแก้ปัญหานี้โดยเฉพาะหน้า โดยกลับไปใช้สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยเดิมบริเวณบ้านป่าเหมือดรุ่งเจริญ หมู่ 5 จำนวน 52 ไร่ และได้เริ่มดำเนินการเช่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา ในรูปแบบของการจ้างเหมาถมดินและปรับหน้าดิน เดือนละ 35,000 บาท แต่ความเป็นจริงเทศบาลดำเนินการฝังกลบและปรับแต่งหน้าดินเอง

ทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากที่ดินดังกล่าวเป็นของบริษัทเอกชนที่ปิดกิจการไปและไม่ทราบตัวผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่แท้จริง ทำให้ไม่สามารถเช่าอย่างถูกต้องตามระเบียบราชการได้ จึงขออนุญาตใช้ที่ดินจากเอกชนและทำการแก้ไขปัญหาลักษณะนี้ด้วยวิธีดังกล่าว ซึ่งเป็นทางออกทางเดียวของวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น เนื่องจากเทศบาลตำบลแม่สายไม่มีทางเลือกอื่นที่เหมาะสมสำหรับการกำจัดขยะมูลฝอย นอกจากจะใช้ที่ดินแห่งนี้เป็นสถานที่สำหรับกำจัดขยะมูลฝอยเป็นการชั่วคราว

ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 ในสมัยของนายไศยยนต์ ศรีสมุทร เป็นนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลแม่สายได้เริ่มต้นดำเนินการตามขั้นตอนเพื่อจัดซื้อที่ดินสำหรับเป็นสถานที่ในการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยไว้รองรับปริมาณขยะมูลฝอยในอนาคต โดยที่การดำเนินการพิจารณาจัดซื้อที่ดินในครั้งนี้เป็นไปอย่างโปร่งใส โดยผ่านกระบวนการพิจารณาการคัดเลือกที่ดินอย่างเหมาะสมและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบของคณะกรรมการจากหลายภาคส่วน รวมทั้งผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง ส่งผลให้การดำเนินการจัดซื้อที่ดินแล้วเสร็จในช่วง เดือนมกราคม พ.ศ. 2547 ในสมัยของนายวิชัย ทวีปวรเดช เป็นนายกเทศมนตรี โดยใช้งบประมาณของทางเทศบาลเองในการซื้อ เป็นวงเงินทั้งสิ้น 25 ล้านบาท ซึ่งที่ดินสำหรับก่อสร้างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งใหม่นี้ ตั้งอยู่บนพื้นที่ 98 ไร่ บริเวณบ้านป่าเหมือดรุ่งเจริญ หมู่ที่ 5 ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย (เทศบาลตำบลแม่สาย, กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม, 2547) อยู่ห่างจากสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยในปัจจุบันไปทางทิศตะวันตก ประมาณ 50 เมตร และในปีเดียวกันเทศบาลตำบลแม่สายได้ว่าจ้างมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นผู้ศึกษาความเหมาะสมและออกแบบรายละเอียดของศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย (TOR) ที่จะดำเนินการก่อสร้างในที่ดินแปลงดังกล่าว (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ศูนย์ปฏิบัติการวิศวกรรมพลังงานและสิ่งแวดล้อม, 2547: 1-2) ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างดำเนินการขออนุญาตงบประมาณ 320 ล้านบาท สำหรับใช้ในการก่อสร้างจากรัฐบาล โดยที่ยังไม่ได้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่อย่างใด

สภาพปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

จากการศึกษาในรายงานการวิจัยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2537: 7-12) พบว่า เทศบาลตำบลแม่สายได้เผชิญหน้ากับปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยมาตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นสุขาภิบาลแม่สาย ซึ่งความรุนแรงของปัญหาได้เริ่มปรากฏขึ้นให้เห็นเด่นชัดพร้อมๆ กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชนเมือง โดยผู้บริหารสุขาภิบาลแม่สายในขณะนั้น ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการขออนุญาตใช้ที่ดินที่เป็นบ่อลูกรังเก่าของเอกชนบริเวณบ้านป่าเหมือดรุ่งเจริญ หมู่ 5 ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จำนวน 10 ไร่ เป็นสถานที่สำหรับกำจัดขยะมูลฝอยด้วยวิธีการเทกองทิ้งไว้และเผาทำลายในที่โล่งโดยไม่มีการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ทำให้ส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบอย่างมาก ทั้งในด้านควันทิที่เกิดจากการกำจัดมูลฝอยด้วยวิธีการเผา กลิ่นเหม็นและพาหะนำโรคที่เกิดขึ้นจากกองขยะ ฯลฯ ทำให้เกิดการร้องเรียนในเรื่องของผลกระทบอย่างต่อเนื่อง ในที่สุดปี พ.ศ. 2537 ทางจังหวัดเชียงรายได้ดำเนินการจัดหาสถานที่เพื่อใช้สำหรับกำจัดขยะมูลฝอยขึ้นใหม่ให้กับสุขาภิบาลแม่สาย บริเวณบ้านสันทรายมูล ตำบลโป่งผา อำเภอแม่สาย จำนวน 92 ไร่ โดยที่ดินแปลงดังกล่าวไม่สามารถจะใช้เป็นสถานที่สำหรับกำจัดขยะมูลฝอยได้ เนื่องจากได้รับการต่อต้านจากประชาชนในชุมชนที่รบกวนทุกขยะมูลฝอยวิ่งผ่าน อีกทั้งโดยสภาพของที่ดินเป็นที่ลุ่มติดกับลำน้ำสาธารณะ ไม่เหมาะสำหรับเป็นสถานที่ฝังกลบขยะมูลฝอย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูฝน ในที่สุดทางผู้บริหารท้องถิ่นจำเป็นต้องกลับไปใช้สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยบริเวณบ้านป่าเหมือด หมู่ 5 ตำบลเวียงพางคำอีกครั้งและเริ่มดำเนินการเช่าเหมาจากเอกชนในอัตราเดือนละ 35,000 บาท เพื่อการกำจัดขยะมูลฝอย โดยที่ยังไม่มีการดำเนินการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลแต่อย่างใด ซึ่งปัจจุบันทางเทศบาลตำบลแม่สายได้ใช้วิธีการกำจัดมูลฝอยแบบเทกองทิ้งไว้เพื่อรอการฝังกลบหรือเผา ส่งผลให้ประชาชนบริเวณโดยรอบที่ได้รับผลกระทบจากสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยอย่างมาก จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2548 เกิดการชุมนุมเรียกร้องให้เทศบาลตำบลแม่สายดำเนินการจัดการกับปัญหาผลกระทบจากการกำจัดขยะมูลฝอยอย่างเร่งด่วนแต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นมิได้มีสาเหตุมาจากการขาดประสิทธิภาพในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายเท่านั้น แต่เกิดขึ้นจากสาเหตุหลายอย่างประกอบกัน ซึ่ง

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย และการสังเกต รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ พบว่าสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยในเทศบาลตำบลแม่สายครอบคลุมถึงมิติในด้านต่างๆ ดังนี้

ปัญหาด้านการรวบรวมและเก็บขนขยะมูลฝอย

1) สภาพของพื้นที่ชุมชนบางส่วนมีความคับแคบยากต่อการดำเนินการจัดเก็บขยะมูลฝอยให้ทั่วถึง

2) พื้นที่เทศบาลตำบลแม่สายและองค์การบริหารส่วนตำบลใกล้เคียงมีแนวโน้มของอัตราการผลิตขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นในแต่ละปี ตามการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น

3) เทศบาลตำบลแม่สายและองค์การบริหารส่วนตำบลใกล้เคียงประสบปัญหาภาษาชะงักการรับขยะมูลฝอยไม่เพียงพอและไม่ถูกสุขลักษณะ

4) รถเก็บขนขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายมีขนาดไม่เหมาะสมสำหรับการเก็บขนขยะในบางพื้นที่ของชุมชน

5) รถเก็บขนขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายบางคันมีสภาพไม่เหมาะสมสำหรับการใช้งาน

6) ประชาชนบางส่วนยังคงมีพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนที่ไม่ถูกต้อง

7) องค์การบริหารส่วนตำบลใกล้เคียงบางแห่งได้ร้องขอให้ทางเทศบาลตำบลแม่สายดำเนินการจัดเก็บขยะมูลฝอยในพื้นที่ของตนเอง ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจัดเก็บขยะมูลฝอยมากยิ่งขึ้น

8) ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศสหภาพพม่ามีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนที่ไม่ถูกต้องส่งผลให้เกิดการทิ้งขยะมูลฝอยจำนวนมากลงในแม่น้ำสาย

9) อัตราค่าธรรมเนียมในการเก็บขนขยะมูลฝอยในเทศบาลตำบลแม่สายมีอัตราที่ต่ำจนเกินไปไม่สามารถสะท้อนต้นทุนการดำเนินงานที่แท้จริงและไม่เป็นไปตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย

10) ประชาชนบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือในการชำระค่าธรรมเนียมการเก็บขนขยะมูลฝอย

ปัญหาด้านการกำจัดขยะมูลฝอย

1) เทศบาลตำบลแม่สายไม่มีการดำเนินการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการกำจัดขยะมูลฝอย ทำให้เทศบาลตำบลแม่สายเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะมูลฝอยทั้งหมด ซึ่งปัจจุบันเทศบาลตำบลแม่สายต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเช่าที่จากเอกชนเดือนละ 35,000 บาท (ยังไม่รวมค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในการดำเนินการฝังกลบ การกำจัดสัตว์พาหะนำโรค ฯลฯ)

2) การกำจัดขยะมูลฝอยในปัจจุบันมีลักษณะกองทิ้งไว้เพื่อรอการฝังกลบและเผาทำลายอย่างไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งในเรื่องของกลิ่นเหม็น พาหะนำโรคและควันไฟต่อชุมชนโดยรอบ ทำให้ได้รับการร้องเรียนจากประชาชนอย่างต่อเนื่อง

3) ขยะมูลฝอยที่นำมากำจัดยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยในปัจจุบันเป็นขยะมูลฝอยทั้งที่มาจากเทศบาลตำบลแม่สาย และองค์การบริหารส่วนตำบลใกล้เคียงอีก 7 แห่ง ซึ่งขยะมูลฝอยทั้งหมดนี้เทศบาลตำบลแม่สายเป็นผู้รับผิดชอบในการกำจัดแต่เพียงผู้เดียว ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะมูลฝอยจำนวนมาก

4) สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยในปัจจุบันกำลังจะหมดศักยภาพในการรองรับขยะมูลฝอยในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า

5) ประชาชนบางส่วนยังมีพฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยในครัวเรือนที่ไม่ถูกต้องซึ่งบางครัวเรือนเลือกใช้วิธีการเผาในที่โล่งบริเวณที่พักอาศัย อีกทั้งยังมีผู้ประกอบการค้าของเก่าบางส่วนยังมีการลักลอบเผาสายไฟเพื่อเอาโลหะทองแดงไปขายส่งผลให้เกิดมลภาวะทางอากาศบริเวณที่มีการเผาทำลายขยะมูลฝอยอย่างมาก

ปัญหาในด้านการบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาด้านขยะมูลฝอย

1) ผู้บริหารเทศบาลไม่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยอย่างจริงจัง

2) ทรัพยากรทางการบริหารไม่เพียงพอต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สายอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ขาดความชัดเจนและความต่อเนื่องของนโยบายในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย

4) ขาดประสิทธิภาพในการจัดเก็บรายได้และค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอย

5) ขาดการมีส่วนร่วมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงและประเทศเพื่อนบ้านในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอย

6) ขาดการมีส่วนร่วมภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอย

7) ขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย

8) ขาดการสนับสนุนจากรัฐบาลในการดำเนินการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยครบวงจร

9) ขาดระบบการจัดเก็บข้อมูลด้านการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สายที่มีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ

ผลการศึกษา

ผลของการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

จากผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลแม่สายยังคงขาดปัจจัยต่างๆที่จะเป็นเงื่อนไขในการผลักดันให้การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนประสบความสำเร็จ และสามารถแก้ไขปัญหาด้านขยะมูลฝอยในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนซึ่งสามารถพิจารณาได้จากตัวบ่งชี้ที่สำคัญดังนี้

1) ประสิทธิภาพในการเก็บขนและการกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

จากผลการศึกษาพบว่า เทศบาลตำบลแม่สายยังไม่สามารถดำเนินการเก็บขนและการกำจัดขยะมูลฝอยในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเทศบาลตำบลแม่สายยังคงมีความจำเป็นต้องพัฒนาประสิทธิภาพในการเก็บขนและการกำจัดขยะมูลฝอยอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายของนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทยและเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมให้กับประชาชนในชุมชน

2) ประสิทธิภาพในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย

จากผลการศึกษาพบว่า เทศบาลตำบลแม่สายไม่สามารถจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย ซึ่งทำให้ไม่สามารถเรียกเก็บค่าบริการกำจัดขยะมูลฝอยจากประชาชนผู้รับบริการได้ และประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความร่วมมือในการชำระค่าธรรมเนียมการเก็บขนขยะมูลฝอยเท่าที่ควร ส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2548 เทศบาลตำบลแม่สายสามารถจัดเก็บค่าธรรมเนียมการเก็บขนขยะมูลฝอยได้เพียงร้อยละ 40.48 ของค่าใช้จ่ายในด้านการจัดการขยะมูลฝอย

3) ความยั่งยืนของระบบการกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

จากผลการศึกษาพบว่า สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายในปัจจุบันกำลังจะหมดศักยภาพในการกำจัดขยะมูลฝอยภายในระยะ 2-3 ปีข้างหน้า ทำให้ไม่สามารถรองรับขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากเทศบาลตำบลแม่สายและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงได้ในระยะยาว ซึ่งเทศบาลตำบลแม่สายกำลังอยู่ระหว่างการขอสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยจากรัฐบาล โดยที่ในปัจจุบันยังไม่มีความคิดเห็นแต่อย่างใด

4) ความพึงพอใจของคณะกรรมการชุมชนที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

จากผลการศึกษาพบว่า คณะกรรมการชุมชนส่วนใหญ่ยังมีความรู้สึกไม่พอใจกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย ทั้งนี้เนื่องจากยังคงมีปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไขอยู่หลายเรื่อง อาทิ การเผาขยะมูลฝอยในที่โล่ง ความไม่เพียงพอของภาชนะรองรับขยะมูลฝอย ปัญหาขยะมูลฝอยบริเวณแม่น้ำสาย และการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งปัญหาเหล่านี้เทศบาลตำบลแม่สายยังไม่สามารถจัดการได้ดีเพียงพอในมุมมองของคณะกรรมการชุมชน

สาเหตุของปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

จากการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

ผู้วิจัยสามารถสรุปถึงสาเหตุของปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของเทศบาลตำบลแม่สายได้ดังนี้

1) สมรรถนะองค์การของเทศบาลตำบลแม่สายกับการจัดการขยะมูลฝอยในท้องถิ่น

จากผลการศึกษา พบว่า เทศบาลตำบลแม่สายขาดสมรรถนะในด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งรายละเอียดของสมรรถนะองค์การที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายมีดังนี้

(1) โครงสร้างการบริหารงาน

จากผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานในด้านการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายจะอยู่ในความดูแลของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม แต่เพียงหน่วยงานเดียว ซึ่งการจัดโครงสร้างการบริหารงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายในปัจจุบัน ส่งผลให้กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมไม่สามารถดำเนินงานในด้านการจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยบางประเภทมีความเกี่ยวข้องกับเทคนิคเชิงวิศวกรรมซึ่งมีความจำเป็นต้องอาศัยความรู้เฉพาะด้านในการควบคุมดูแล และแก้ไขปัญหาต่างๆ ในขณะที่ปฏิบัติงาน โดยในรายงานการศึกษาของ พันธน์ศักดิ์ พงษ์ขวัญ (2546: 89) ได้ทำการศึกษาถึงการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลนครนครปฐมพบว่า นอกจากกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมจะรับผิดชอบงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยแล้วยังแบ่งความรับผิดชอบไปให้กับส่วนช่างสุขาภิบาล ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้โครงสร้างการบริหารของสำนักการช่าง ทำหน้าที่รับผิดชอบการปฏิบัติงานในสถานที่กำจัดมูลฝอยทั้งหมด ซึ่งการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบทางเทคนิคให้กับส่วนช่างสุขาภิบาลดังกล่าวส่งผลให้การะงานในด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมดูแลอยู่ลดลง ด้วยเหตุนี้เทศบาลตำบลแม่สายจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยขึ้นใหม่เพื่อรองรับกับการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยในอนาคต

(2) สมรรถนะด้านบุคลากรในการจัดการขยะมูลฝอย

จากผลการศึกษาพบว่า ในปี พ.ศ. 2548 เทศบาลตำบลแม่สาย

มีบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยจำนวนทั้งสิ้น 30 คน โดยปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งต่างๆ ดังนี้

- รักษาการผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม 1 คน
- ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ธุรการ 1 คน
- พนักงานทั่วไป 1 คน
- พนักงานขับรถ 6 คน
- พนักงานเก็บขยะ 15 คน
- พนักงานกวาดถนน 6 คน

ซึ่งจากการสัมภาษณ์ นายอัมรินทร์ บุญถม (รองปลัดเทศบาลตำบลแม่สาย, 2549) ได้กล่าวถึงปัญหาในด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยว่า เทศบาลตำบลแม่สายมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอสำหรับการปฏิบัติงานด้านการจัดการขยะมูลฝอย รวมทั้งขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยตรง ส่งผลให้การจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สายไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

(3) สมรรถนะด้านงบประมาณในการจัดการขยะมูลฝอย

จากผลการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างรายรับและรายจ่ายในด้านการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย (2549ก.), (2549ค.) พบว่า ในปี พ.ศ. 2548 เทศบาลตำบลแม่สายสามารถจัดเก็บค่าธรรมเนียมการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอยได้เพียงร้อยละ 40.48 ของค่าใช้จ่ายในด้านการจัดการขยะมูลฝอยทั้งหมด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เทศบาลตำบลแม่สายไม่สามารถจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายได้เพียงพอกับรายจ่ายที่เกิดขึ้น โดยมีข้อจำกัดในการจัดเก็บรายได้จากค่าธรรมเนียมการเก็บขนขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย ดังนี้

- ประชาชนขาดความสามารถและความเต็มใจที่จะจ่าย
- เทศบาลตำบลแม่สายกำหนดอัตราค่าบริการให้บริการต่ำเกินไป
- ผู้บริหารเทศบาลไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการเพิ่มประสิทธิภาพจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการขยะมูลฝอย
- เจ้าหน้าที่ชุดลดหนี้ส่วนตัวในการพิจารณาการจัดเก็บค่าธรรมเนียม

- เป้าหมายในการจัดเก็บรายได้จากค่าธรรมเนียมต่ำเกินไป
- ขาดการบังคับใช้เทศบัญญัติเทศบาลตำบลแม่สาย เรื่องการกำจัด

สิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2543 ในกรณีไม่จ่ายค่าธรรมเนียม

(4) สมรรถนะด้านวัสดุอุปกรณ์และยานพาหนะในการจัดการขยะมูลฝอย

ในรายงานการศึกษาของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ศูนย์-ปฏิบัติการวิศวกรรมพลังงานและสิ่งแวดล้อม, 2547: 4-3) และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า เทศบาลตำบลแม่สายประสบปัญหาภาระรองรับขยะมูลฝอยมีรูปร่างไม่เหมาะสมสำหรับการใช้งานและไม่เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่า เทศบาลตำบลแม่สายประสบปัญหาในด้านสภาพการใช้งานและขนาดที่ไม่เหมาะสมของยานพาหนะที่ใช้ในการเก็บขนขยะมูลฝอย ส่งผลให้ ประสิทธิภาพในการเก็บรวบรวมและการเก็บขนขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายลดลง

(5) สมรรถนะด้านการจัดการขยะมูลฝอย

จากผลการศึกษาพบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายในปัจจุบันมุ่งเน้นไปที่การเก็บขนและการกำจัดขยะมูลฝอย ซึ่งก็ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านสมรรถนะองค์การ แต่หากพิจารณาถึงการดำเนินการตามแนวทางการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดจะพบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2544-2547 เทศบาลตำบลแม่สายมีความพยายามที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยในรูปแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย อาทิ โครงการรณรงค์คัดแยกขยะในโรงเรียน โครงการสร้างจิตสำนึกเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โครงการศึกษาดูงานโรงงานคัดแยกขยะเพื่อรีไซเคิล ฯลฯ แต่อย่างไรก็ตามกลับพบว่า ในปัจจุบันเทศบาลตำบลแม่สายยังไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยแต่อย่างใด นอกจากนี้ระบบการกำจัดขยะมูลฝอยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายอย่างต่อเนื่อง

2) สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

จากผลการศึกษาพบว่า ในเขตเทศบาลตำบลแม่สายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การค้าและการท่องเที่ยวของอำเภอแม่สาย ส่งผลให้มีประชากรจำนวนมากเข้ามาแสวงหาโอกาสในทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะมูลฝอยที่เทศบาลตำบลแม่สายจะต้องดำเนินการจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอยให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล แต่อย่างไรก็ตามจากการขยายตัวของเทศบาลตำบลแม่สายอย่างรวดเร็ว โดยขาดการวางผังเมืองที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ในหลายพื้นที่มีถนนทางเข้าที่คับแคบและยากแก่การเข้าถึง นับเป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งต่อการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอยออกจากชุมชน นอกจากนี้หากพิจารณาถึงลักษณะทางสังคมของเทศบาลตำบลแม่สายจะพบว่า ในเขตเทศบาลตำบลแม่สายมีความเป็นพหุสังคมสูง เนื่องจากประชากรตามทะเบียนราษฎรกว่าร้อยละ 40 เป็นผู้ที่มิได้มีสัญชาติไทย (เทศบาลตำบลแม่สาย, สำนักปลัดเทศบาล, งานทะเบียนราษฎร, 2549) และจากการประมาณการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2547: 3-10) พบว่า ประชากรแฝงในเขตเทศบาลตำบลแม่สายน่าจะมีจำนวนถึงร้อยละ 53.69 ของประชากรตามทะเบียนราษฎร แต่เทศบาลตำบลแม่สายกลับไม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของกลุ่มดังกล่าวในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกัน ผลที่ตามมาก็คือ การแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้วยเหตุนี้อาจกล่าวได้ว่า สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของเทศบาลตำบลแม่สายมีผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยของเขตเทศบาลตำบลแม่สายอย่างสำคัญ

3) การมีส่วนร่วมของธุรกิจซื้อขายของเก่าในท้องถิ่นกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

จากผลการศึกษาพบว่า ธุรกิจซื้อขายของเก่าในเขตเทศบาลตำบลแม่สายมีหลายประเภท ได้แก่ ร้านซื้อขายของเก่า รถปิคอัพรับซื้อของเก่าและรถสามล้อรับซื้อของเก่า ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านซื้อขายของเก่าในเขตเทศบาลตำบลแม่สายพบว่า การมีส่วนร่วมของธุรกิจซื้อขายของเก่าในด้านการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกับเทศบาลตำบลแม่สายอยู่ในระดับต่ำ โดยที่รูปแบบของการมีส่วนร่วมจะเป็นลักษณะ

ของการปฏิบัติตามแผนงานหรือโครงการที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน กล่าวคือ ร้านรับซื้อของเก่าจะได้รับการติดต่อจากทางเทศบาลตำบลแม่สายให้เข้าไปรับซื้อขยะมีมูลค่าที่ได้รับการคัดแยกตามโครงการธนาคารขยะภายในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นางวิศัลยา สงแจ้ง (อดีตหัวหน้ากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลแม่สาย, 2548) ที่ว่า การมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของธุรกิจซื้อขายของเก่าในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย มีเพียงแค่การรับซื้อขยะมีมูลค่าจากโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะของทางเทศบาลตำบลแม่สาย โดยไม่ปรากฏว่า ธุรกิจซื้อขายของเก่าได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกับเทศบาลตำบลแม่สายในลักษณะอื่นแต่อย่างใด

แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าการมีส่วนร่วมของธุรกิจซื้อขายของเก่าในการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกับเทศบาลตำบลแม่สายจะจำกัดอยู่ในรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ แต่ในความเป็นจริงธุรกิจซื้อขายของเก่าในท้องถิ่น มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยลดปริมาณขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด โดยการสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจในการคัดแยกขยะมูลฝอยให้กับประชาชน นอกจากนั้นธุรกิจซื้อขายของเก่ามีส่วนช่วยให้การซื้อขายขยะมีมูลค่ามีความสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมระหว่างเทศบาลตำบลแม่สายและธุรกิจซื้อขายของเก่าในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน อาทิ การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ของเทศบาลตำบลแม่สาย การประสานงานเครือข่ายธุรกิจซื้อขายของเก่าในชุมชน การมีส่วนร่วมในโครงการคัดแยกขยะมูลฝอยในชุมชน ฯลฯ อาจเป็นสิ่งที่ จะช่วยให้การจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4) การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

จากการศึกษาพบว่า บทบาทที่แท้จริงของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย ก็คือ บทบาทในการเป็นผู้ช่วยในการปฏิบัติงานตามภารกิจของเทศบาลให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งครอบคลุมกิจกรรมทางการพัฒนาที่ทางเทศบาลได้กำหนดขึ้น โดยมีลักษณะที่เน้นไปในด้านการรับทราบรายละเอียดและปฏิบัติตามแผนหรือโครงการที่ได้กำหนดไว้ มากกว่าบทบาทในการวางแผนและตัดสินใจ

ในโครงการต่างๆ ที่สำคัญ (คณะกรรมการชุมชน, 2549) ซึ่งนับว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนด้านการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สายยังอยู่ในระดับต่ำ โดยที่คณะกรรมการชุมชนมีบทบาทเสมือนเป็นเพียงสื่อกลางในการเข้าถึงชุมชนต่างๆ ของเทศบาลตำบลแม่สายเพื่อนำนโยบายต่างๆ ไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จภายในชุมชนเท่านั้น ดังนั้นแนวทางในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมจากคณะกรรมการชุมชนไม่เพียงแต่เทศบาลตำบลแม่สายควรเปิดโอกาสให้คณะกรรมการชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอนของการกำหนดนโยบายและการวางแผนเพื่อพัฒนาเทศบาลตำบลแม่สายเท่านั้น แต่จะต้องส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างคามเข้มแข็งให้กับชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแม่สายอีกด้วย

5) การมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชนกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

จากผลการศึกษาพบว่า องค์กรเอกชนที่มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สายมีอยู่หลายองค์กร ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการทำงานที่เฉพาะเจาะจงตามความต้องการเฉพาะกลุ่มซึ่งทั้งนางวิศัลยา สงแจ้ง (อดีตหัวหน้ากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลแม่สาย, 2548) และ นายอัมรินทร์ บุญถม (รองปลัดเทศบาลตำบลแม่สาย, 2549) ได้ให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า ปัจจุบันการมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชนในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลตำบลแม่สายยังไม่เกิดขึ้น แม้ว่าองค์กรเอกชนในเขตเทศบาลตำบลแม่สายจะมีจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้เน้นการดำเนินกิจกรรมทางด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและยังขาดการประสานงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่สำคัญภายในท้องถิ่น โดยยังไม่ปรากฏว่ามีการดำเนินกิจกรรมร่วมกับเทศบาลตำบลแม่สายในด้านการจัดการขยะมูลฝอย นอกจากนี้ยังไม่พบว่ามีองค์กรเอกชนที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในพื้นที่แต่อย่างใด และแม้ว่าเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลแม่สายจะมีแนวคิดที่จะสนับสนุนให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยก็ตาม แต่การมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชนในด้านการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สายยังไม่เคยเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามในสภาวะปัจจุบันที่เทศบาลตำบลแม่สายกำลังประสบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรด้านการจัดการขยะมูลฝอย การมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชนในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจัดการขยะมูลฝอยจึงเป็นทางออกที่

สำคัญของการสร้างแนวร่วมเพื่อการแก้ไขปัญหาในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมให้กับท้องถิ่น

6) การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

จากผลการศึกษาพบว่า เทศบาลตำบลแม่สายไม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกันอย่างแท้จริง ซึ่งจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะทำงานเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของที่ดินที่จะใช้เป็นสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยรวมของอำเภอแม่สาย (เทศบาลตำบลแม่สาย, กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม, 2545ค: 4) ซึ่งภายหลังจากที่ได้ดำเนินการจัดซื้อที่ดินเพื่อการก่อสร้างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งใหม่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ไม่พบว่า มีการประสานงานในด้านการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกันระหว่างเทศบาลตำบลแม่สายกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงแต่อย่างใด นอกจากนี้ นายอัมรินทร์ บุญถม (รองปลัดเทศบาลตำบลแม่สาย, 2549) ยังให้ข้อมูลอีกว่า โดยภาพรวมของการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงด้านการจัดการขยะมูลฝอยยังอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากที่ผ่านมาการจัดการขยะมูลฝอยมักจะดำเนินการในลักษณะต่างคนต่างทำตามเขตพื้นที่การปกครองของตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันไม่สามารถดำเนินการได้โดยแยกพิจารณาตามเขตพื้นที่การปกครอง ทั้งนี้เนื่องจากสภาพธรรมชาติของปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในด้านการจัดการขยะมูลฝอยมักจะมีความเกี่ยวข้องและส่งผลกระทบในบริเวณกว้างไม่จำกัดเฉพาะพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงแห่งเดียว ดังนั้นการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นจึงเป็นแนวทางที่จะทำให้การแก้ไขปัญหาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

7) การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

จากผลการศึกษาพบว่า ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สายเป็นเขตเศรษฐกิจชายแดนที่มีความหลากหลายทางสังคมสูง และชุมชนยังคงขาดความเข้มแข็ง ส่งผลให้

เทศบาลตำบลแม่สายขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยเป็นอย่างมาก จากการสัมภาษณ์นายอัมรินทร์ บุญถม (รองปลัดเทศบาลตำบลแม่สาย, 2549) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สายส่วนใหญ่จะมีลักษณะของการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนงานหรือโครงการต่างๆ ในด้านการจัดการขยะมูลฝอยมากกว่าการมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น ซึ่งกลุ่มเป้าหมายของโครงการต่างๆ เหล่านี้จะเป็นคณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขและเยาวชนในสถานศึกษา โดยเทศบาลตำบลแม่สายมีความคาดหวังว่ากลุ่มเป้าหมายเหล่านี้จะนำเอาความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการไปขยายผลให้เกิดการปฏิบัติในชุมชนต่อไป แต่จากสภาพข้อเท็จจริงที่ผ่านมา ปรากฏว่าโครงการต่างๆ ในด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่ได้ดำเนินการไปแล้วไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร นอกจากนี้ นางวิศัลยา สงแจ้ง (อดีตหัวหน้ากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลแม่สาย, 2548) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ปัญหาของเทศบาลตำบลแม่สายมีความแตกต่างจากท้องถิ่นอื่นๆ เนื่องจากในอำเภอแม่สายมีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรมสูง ทำให้สังคมของเทศบาลตำบลแม่สายมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ขาดความเป็นประชาสังคม อย่างไรก็ตามเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่าการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยที่ดีที่สุดและมีประสิทธิภาพสูงสุด คือ การทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องทำการเก็บขนและกำจัดมีจำนวนน้อยลง ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนอย่างมาก ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

8) พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชนกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

ในรายงานการศึกษาของ ประชา คงศรีเจริญ (2548: 58) พบว่า โดยภาพรวมประชาชนในเขตเทศบาลตำบลแม่สายมีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนในระดับที่ดี โดยที่ร้อยละ 48.19 มีการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับที่ดี และมีการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับพอใช้และไม่ถูกต้องร้อยละ 36.10 และร้อยละ 15.80 ตามลำดับ และจากการศึกษาถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังพบว่า แนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สายและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงที่มี

ประสิทธิภาพมากที่สุดอยู่ที่การให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ซึ่งแนวทางดังกล่าวจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนและทุกๆ ภาคส่วน ในสังคมเป็นอย่างมากในการแก้ไขพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนให้ถูกต้อง นับตั้งแต่การเก็บรวบรวม การคัดแยก การนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์และการกำจัดขยะมูลฝอย ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รับผลกระทบจากขยะมูลฝอยน้อยที่สุด รวมทั้งเป็นการช่วยลดภาระในการดำเนินการเก็บขนและลดปริมาณขยะมูลฝอยที่จะนำไปกำจัด ณ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

9) นโยบายการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทยและเทศบาลตำบลแม่สายกับการจัดการขยะมูลฝอยในท้องถิ่น

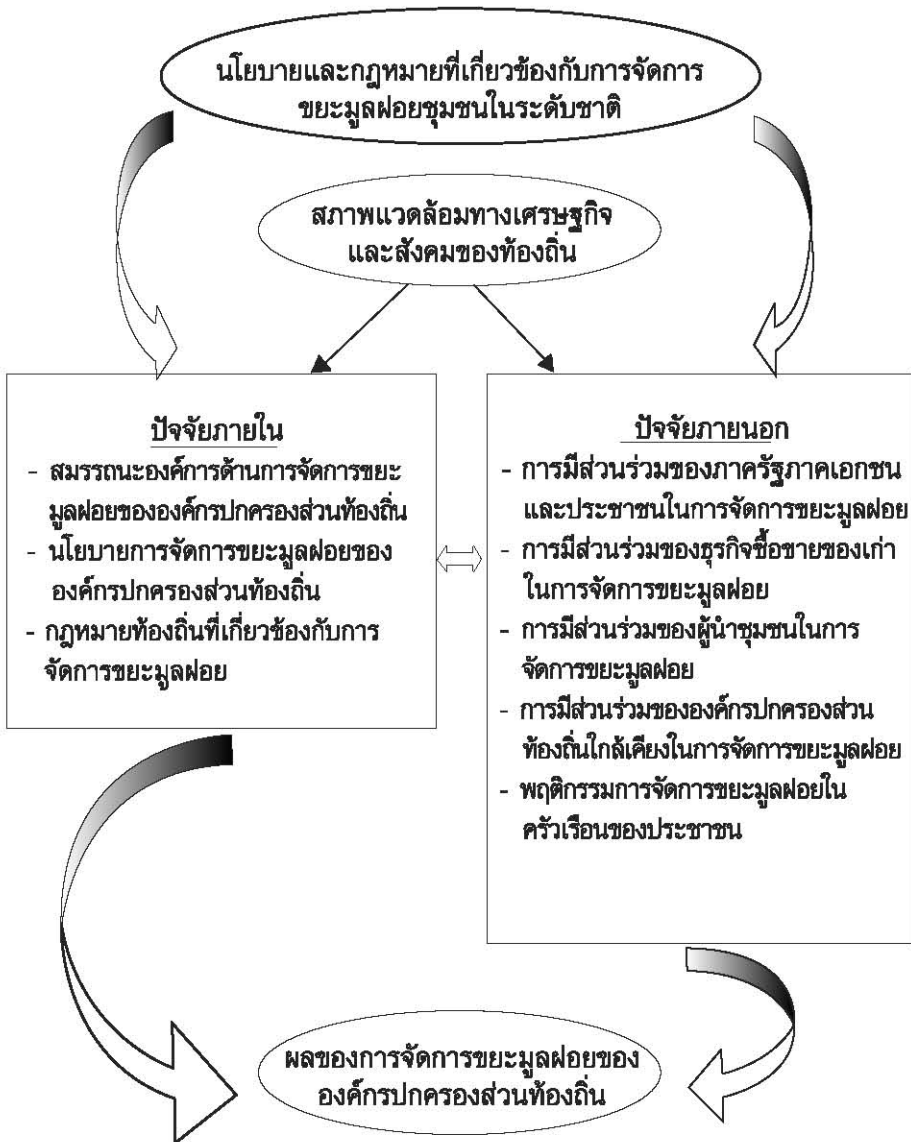
จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของกรมควบคุมมลพิษ (2544ก: 9-10) พบว่า รัฐบาลมีนโยบายในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยวิธีการที่เน้นการพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดควบคู่ไปกับการพัฒนาประสิทธิภาพในการกำจัดขยะมูลฝอยให้กับท้องถิ่นโดยกำหนดแนวทางและทิศทางในการดำเนินงานและการจัดสรรงบประมาณในรูปแบบของศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยที่มุ่งเน้นให้มีการรวมตัวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อดำเนินการก่อสร้าง บริหารจัดการ และใช้ประโยชน์จากระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบผสมผสานร่วมกันโดยเน้นการนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ในรูปของปุ๋ยและผลิตพลังงานทดแทนหรือเทคโนโลยีอื่นที่เหมาะสม แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผู้บริหารเทศบาลตำบลแม่สายในปัจจุบันไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย อีกทั้งไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยอย่างต่อเนื่องตามแนวทางที่ผู้บริหารเทศบาลตำบลแม่สายชุดที่แล้วได้ริเริ่มดำเนินการ ส่งผลให้การจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สายไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร(เทศบาลตำบลแม่สาย, สำนักปลัดเทศบาล, งานวิเคราะห์นโยบายและแผน, 2549: 49)

10) กฎหมายและสภาพบังคับทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย

จากผลการศึกษาพบว่า เทศบาลตำบลแม่สายยังไม่ได้มีการบังคับใช้ เทศบัญญัติเทศบาลตำบลแม่สาย เรื่องการกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2543 อย่างจริงจัง

ซึ่ง นายอัมรินทร์ บุญถม (รองปลัดเทศบาลตำบลแม่สาย, 2549) ได้ให้ความเห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย โดยมีโทษปรับหรือจำคุกไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่นซึ่งประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้น้อย อีกทั้งสภาพโดยทั่วไปของการกระทำความผิดในด้านสิ่งแวดล้อมก็ไม่รุนแรงถึงขนาดที่จะต้องรับโทษทางอาญา และหากมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังอาจทำให้เทศบาลตำบลแม่สายต้องเผชิญหน้ากับประชาชนที่ลุกขึ้นต่อต้านการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลตำบลแม่สายได้ ทำให้ในปัจจุบันประชาชนบางส่วนยังคงไม่ให้ความร่วมมือในการชำระค่าธรรมเนียมการเก็บขนขยะมูลฝอยและรักษาความสะอาดภายในชุมชนเท่าที่ควร แต่อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการชุมชน (2549) ต่างมีความเห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน จะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยในท้องถิ่น ดังนั้นแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายให้ประสบความสำเร็จอีกทางหนึ่งจึงอยู่ที่การให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้เทศบัญญัติเทศบาลตำบลแม่สาย เรื่อง การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2543 อย่างจริงจังควบคู่ไปกับการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยให้กับชุมชน โดยเน้นให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม รวมทั้งการพัฒนาประสิทธิภาพในการเก็บรวบรวมการเก็บขน และการกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย อย่างต่อเนื่อง

และจากการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยในเรื่องดังกล่าวขึ้นเป็นตัวแบบเชิงบูรณาการสำหรับการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ อาจนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ภาพที่ 1 ตัวแบบเชิงบูรณาการสำหรับการจัดการขยะมูลฝอยในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสภาพปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยและปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น โดยอาศัยหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development) ซึ่งมีรายละเอียดของข้อเสนอแนะในประเด็นต่างๆ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

สำหรับข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายเพื่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากผลการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายไว้ดังนี้

- 1) เทศบาลตำบลแม่สายควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย โดยมุ่งเน้นไปที่การจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด
- 2) เทศบาลตำบลแม่สายควรกำหนดนโยบายในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้เพื่อใช้ในการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย
- 3) เทศบาลตำบลแม่สายควรเป็นองค์กรหลักในการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในการแก้ไขปัญหาด้านจัดการขยะมูลฝอยในท้องถิ่นร่วมกัน โดยไม่ยึดพื้นที่เขตการปกครองเป็นหลักในการดำเนินงาน
- 4) เทศบาลตำบลแม่สายควรพิจารณาถึงทางเลือกในบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายสำหรับการจัดการขยะมูลฝอยในท้องถิ่น
- 5) เทศบาลตำบลแม่สายควรเป็นองค์กรหลักในการจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยรวม โดยดำเนินการบริหารจัดการในรูปแบบของสหการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง
- 6) รัฐบาลควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนงบประมาณการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยสำหรับใช้ร่วมกันในท้องถิ่นอย่างเร่งด่วน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

สำหรับข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการเพื่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนไว้อย่างเป็นรูปธรรมในมิติต่างๆ ดังนี้

ข้อเสนอแนะด้านองค์กรและการจัดการ

1) ควรมีการจัดโครงสร้างการบริหารขององค์กรซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยขึ้นใหม่โดยมอบหมายให้กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมรับผิดชอบงานด้านการกำหนดนโยบาย แผนงาน และการดำเนินกิจกรรมตามโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย โดยทีมงานด้านการเก็บขนและการกำจัดขยะมูลฝอย ควรมอบหมายให้กองช่างเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน ซึ่งอาจมีความจำเป็นต้องมีการเพิ่มอัตรากำลังในส่วนกองช่างสุขาภิบาล ให้เป็นผู้รับผิดชอบงานดังกล่าว โดยตรง

2) เทศบาลตำบลแม่สายจะต้องพิจารณาเพิ่มอัตรากำลังลูกจ้างชั่วคราวสำหรับการปฏิบัติงานด้านการจัดการขยะมูลฝอย รวมทั้งพัฒนาศักยภาพของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ให้เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและการจัดการขยะ มูลฝอย นอกจากนี้ผู้บริหารและพนักงานเทศบาลจะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการทำงานใหม่โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากภาคประชาสังคมในการบริหารงานเทศบาล

3) เทศบาลตำบลแม่สายควรนำหลักการ “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (polluter pays principle) มาปรับใช้กับการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการให้บริการเก็บขนและการกำจัดขยะมูลฝอยสำหรับการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สายและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง

4) เทศบาลตำบลแม่สายอาจดำเนินการเพิ่มประสิทธิภาพการกำจัดขยะมูลฝอยด้วยการอนุญาตให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ ในรูปแบบของสัญญาสัมปทาน ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะทำให้เอกชนสามารถจัดเก็บค่าธรรมเนียมการให้บริการกำจัดขยะมูลฝอยได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยเทศบาลตำบลแม่สายเป็นผู้กำหนดอัตราขั้นสูงสำหรับค่าบริการดังกล่าวที่จะเรียกเก็บได้ ซึ่งจะต้องยึดหลัก

“ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงสถานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

5) เทศบาลตำบลแม่สายควรกำหนดนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของท้องถิ่นให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศ โดยมีรายละเอียดของนโยบายที่ชัดเจน และมีความต่อเนื่อง ซึ่งผู้บริหารเทศบาลตำบลแม่สายควรร่วมมือกับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงประกาศให้ทุกภาคส่วนในสังคมรับทราบว่าการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเป็นวาระแห่งท้องถิ่น (local agenda) ที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากภาคประชาสังคมในอำเภอแม่สาย ช่วยผลักดันให้ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

6) เทศบาลตำบลแม่สายและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง ควรมีการดำเนินการจัดทำศูนย์ประสานงานการจัดการขยะมูลฝอยท้องถิ่นร่วมกัน เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพและความต่อเนื่องในการกำหนดนโยบาย รวมทั้งการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยในท้องถิ่น

7) อำเภอแม่สายและจังหวัดท่าขี้เหล็ก ของสหภาพพม่าควรมีการเจรจาระดับทวิภาคีในด้านความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนและการรักษาความสะอาดตลอดแนวแม่น้ำสาย

8) เทศบาลตำบลแม่สายและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงควรมีการจัดทำระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการขยะมูลฝอย รวมทั้งมีการประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับกำหนดนโยบายและการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ

9) เทศบาลตำบลแม่สายควรทำหน้าที่เป็นองค์กรหลักในการดำเนินการสร้างเครือข่ายการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกันระหว่าง อาสาสมัครสาธารณสุข คณะกรรมการชุมชน กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยในท้องถิ่น

10) เทศบาลตำบลแม่สายจะต้องดำเนินการพัฒนาระบบค่าจ้างค่าตอบแทนและสวัสดิการในการทำงานให้กับอาสาสมัครสาธารณสุขและคณะกรรมการชุมชน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงาน

11) เทศบาลตำบลแม่สายควรมีการประสานงานร่วมกับผู้ประกอบการธุรกิจซื้อขายของเก่า ในการกำหนดวัน เวลา และสถานที่ รวมทั้งราคาในการรับซื้อขยะมูลฝอยที่มีมูลค่าที่แน่นอนและดำเนินการจัดเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ

12) เทศบาลตำบลแม่สายและโรงเรียนต่างๆ ในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย ควรร่วมกันดำเนินการร่างหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่นที่เน้นการปลูกฝังแนวคิดความเป็นพลเมืองที่ดี โดยมีจุดเน้นที่เนื้อหาในด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ให้กับเยาวชนในสถานศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา เพื่อสร้างความเป็นประชาสังคมที่มีคุณภาพให้กับชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแม่สายในอนาคต

ข้อเสนอแนะด้านการลงทุน

1) เทศบาลตำบลแม่สายจะต้องดำเนินการจัดหาภาชนะรองรับขยะมูลฝอยให้เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน ซึ่งภาชนะรองรับขยะมูลฝอยอาจใช้ระบบสองถัง (two-can System) สำหรับขยะมูลฝอยเปียกและขยะมูลฝอยแห้ง เพื่อรองรับกับการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชน และควรจัดให้มีภาชนะรองรับขยะมูลฝอยขนาดใหญ่แบบถังคอนเทนเนอร์ขนาดกลาง ซึ่งมีปริมาตร 1-3 ลบ.ม. สำหรับเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยตามแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยที่มีปริมาณมาก เช่น ตลาดสด โรงเรียน ฯลฯ

2) เทศบาลตำบลแม่สายควรจะต้องดำเนินการจัดหาพาหนะสำหรับเก็บขนขยะมูลฝอยคันใหม่แทนคันเก่าที่เสื่อมสภาพ โดยอาจใช้อายุการใช้งาน 15 ปี เป็นเกณฑ์ในการปลดระวาง อีกทั้งควรจะต้องดำเนินการจัดซื้อพาหนะเก็บขนขยะมูลฝอยที่มีขนาดเล็ก (รถปิกอัพ/รถบรรทุกสี่ล้อเล็ก) เพิ่มอีก 1-2 คัน ไว้สำหรับเก็บขนขยะมูลฝอยในพื้นที่คับแคบยากแก่การเข้าถึง เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการเก็บขนขยะมูลฝอย

3) เทศบาลตำบลแม่สายควรพิจารณาดำเนินการลงทุนเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพ

ในการจัดการขยะมูลฝอยติดเชื้อและขยะมูลฝอยอันตราย ควบคู่ไปกับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างเร่งด่วน

4) รัฐบาลจะต้องให้การสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สายอย่างเร่งด่วน เพื่อใช้สำหรับการกำจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกหลักสุขาภิบาลร่วมกันระหว่างเทศบาลตำบลแม่สายกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง และเพื่อเป็นโครงสร้างพื้นฐานในการรองรับผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนของรัฐบาล

ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย

1) เทศบาลตำบลแม่สายควรดำเนินการบังคับใช้เทศบัญญัติเทศบาลตำบลแม่สาย เรื่อง การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2543 อย่างจริงจัง โดยในระยะแรกเทศบาลตำบลแม่สายอาจจัดให้มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเทศบัญญัติดังกล่าวแก่ประชาชน ผ่านสื่อต่างๆ อาทิ การกระจายเสียงตามสาย วิทยุชุมชน สื่อสิ่งพิมพ์ เคเบิลทีวีท้องถิ่น ฯลฯ และใช้มาตรการในการตักเตือนสำหรับผู้ที่กระทำความผิดเป็นครั้งแรก

2) รัฐบาลควรดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 โดยกำหนดบทลงโทษขึ้นใหม่สำหรับความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียว หรือมีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือผู้ซึ่งเจ้าพนักงานท้องถิ่นมอบหมายมีอำนาจในการเปรียบเทียบคดีได้ ซึ่งโทษที่กำหนดขึ้นใหม่ควรเป็นการลงโทษด้วยการให้บริการทางสังคม อาทิ การทำความสะอาดที่สาธารณะ การขุดลอกคูคลอง การปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานเทศบาลในการเก็บขน และการกำจัดขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย ฯลฯ เป็นต้น

3) เทศบาลตำบลแม่สายควรดำเนินการแก้ไขอัตราค่าธรรมเนียมการให้บริการ เก็บขนขยะมูลฝอยในบัญชีแนบท้ายเทศบัญญัติเทศบาลตำบลแม่สาย เรื่อง การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2543 ให้เป็นอัตราขั้นสูงสุดที่ราชการส่วนท้องถิ่นพึงจัดเก็บได้ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2536) ออกตามความในพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เพื่อให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในด้านการจัดการขยะมูลฝอยอย่างแท้จริง และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการ ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย

ข้อเสนอแนะในด้านการส่งเสริมและสนับสนุน

1) รัฐบาลควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินธุรกิจซื้อขายของเก่าทุกประเภท ทั้งร้านรับซื้อของเก่า รถปิคอัพรับซื้อของเก่า และสามล้อรับซื้อของเก่า (ชาเล้ง) ผ่านธนาคารพาณิชย์ของรัฐ ด้วยการริเริ่มโครงการสินเชื่อเพื่อธุรกิจสีเขียวสำหรับเสริมสภาพคล่องทางการเงินและการลงทุนขยายกิจการ โดยมีอัตราดอกเบี้ยต่ำและระยะมีเวลาในการผ่อนชำระยาวนาน เป็นกรณีพิเศษ

2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งเครือข่ายผู้ประกอบการสามล้อรับซื้อของเก่า (ชาเล้ง) ด้วยการออกใบอนุญาตดำเนินการให้สำหรับผู้ที่ยื่นทะเบียนผู้ประกอบการและผ่านโครงการฝึกอบรมอย่างถูกต้อง เพื่อสร้างมาตรฐานและภาพลักษณ์ที่ดีให้กับสามล้อรับซื้อของเก่าในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย

3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนที่ถูกต้องภายใต้หลักการ 5 Rs ได้แก่ การลดปริมาณขยะมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดการนำขยะมูลฝอยกลับไปใช้ซ้ำ การนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ การปฏิเสธการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ยากต่อการกำจัด และการตอบรับในมาตรการที่ใช้เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอย ผ่านการดำเนินโครงการต่างๆ ของเทศบาลตำบลแม่สายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดให้กับชุมชน

4) เทศบาลตำบลแม่สายควรส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเครือข่ายเยาวชนด้านสิ่งแวดล้อม ภายในสถานศึกษาและชุมชน ด้วยการสนับสนุนทางด้านการงบประมาณในการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

5) เทศบาลตำบลแม่สายควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกับหน่วยงานราชการคณะกรรมการชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ องค์กรทางศาสนา ธุรกิจเอกชน และองค์กรเอกชนในพื้นที่ เพื่อสร้างแนวร่วมจากภาคประชาสังคมในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยให้กับท้องถิ่น

6) เทศบาลตำบลแม่สายควรให้การสนับสนุนและผลักดันให้เกิดการก่อตั้งองค์กรเอกชนที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นองค์กรพันธมิตรในการให้คำปรึกษาและดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมร่วมกับเทศบาลตำบลแม่สาย ซึ่งองค์กร

ในรูปแบบนี้จะต้องไม่อยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารงานของเทศบาลตำบลแม่สาย แต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องให้การสนับสนุน รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. 2544. *การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างครบวงจร: คู่มือสำหรับ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: เบริโปร เอ็นสี้.
- คณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย. สัมภาษณ์โดยผู้เขียน. 21 เมษายน พ.ศ. 2549.
- เฉลิมชาติ แจ่มจรรยา ศุภล ศรีสุขวัฒนา และสมชาย ตู่แก้ว. ม.ป.ป. *คู่มือพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535*. กรุงเทพมหานคร: กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- เทศบาลตำบลแม่สาย. กองคลัง. 2549ก. *รายงานสรุปค่าใช้จ่ายในด้านการจัดการขยะมูลฝอยของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2544-2548*. (ถ่ายเอกสาร).
- เทศบาลตำบลแม่สาย. กองคลัง. 2549ข. *รายงานสรุปรายรับจากค่าธรรมเนียมการเก็บขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย พ.ศ. 2544-2548*. (ถ่ายเอกสาร).
- เทศบาลตำบลแม่สาย. กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม. 2545ก. *สรุปรายงานผลการพิจารณาความเหมาะสมพื้นที่เพื่อใช้เป็นที่ดินสำหรับกำจัดขยะมูลฝอยรวมของเทศบาลตำบลแม่สาย*. (ถ่ายเอกสาร).
- เทศบาลตำบลแม่สาย. กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม. 2547ข. *สรุปผลการดำเนินการจัดซื้อที่ดินสำหรับใช้เป็นสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย*. (อัดสำเนา).
- เทศบาลตำบลแม่สาย. สำนักปลัดเทศบาล. ม.ป.ป. *เทศบัญญัติเทศบาลตำบลแม่สาย เรื่อง การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2543*. (อัดสำเนา).
- เทศบาลตำบลแม่สาย. สำนักปลัดเทศบาล. งานทะเบียนราษฎร. 2549. *รายงานสำมะโนประชากรในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย พ.ศ. 2548*. (อัดสำเนา).

- เทศบาลตำบลแม่สาย. สำนักปลัดเทศบาล. งานวิเคราะห์นโยบายและแผน. 2549.
 รายงานการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ
 พ.ศ. 2548. (ถ่ายเอกสาร).
- ประชา คงศรีเจริญ. 2548. การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบล
 แม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. การศึกษาอิสระปริญญามหาบัณฑิต
 มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- พันธันต์ พงษ์ขวัญ. 2546. การจัดการมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรณี
 ศึกษาเทศบาลนครปฐม. ภาคนิพนธ์สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษาสถาบัน
 บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ศูนย์ปฏิบัติการวิศวกรรมพลังงานและสิ่งแวดล้อม. 2547.
 โครงการการศึกษาความเหมาะสมและออกแบบรายละเอียดศูนย์กำจัดขยะ
 มูลฝอย เทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย (รายงานฉบับสมบูรณ์).
 กรุงเทพมหานคร: คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. คณะวิศวกรรมศาสตร์. 2537. โครงการศึกษาความเป็น
 ไปได้ของระบบรวบรวมน้ำเสีย ระบบบำบัดน้ำเสียและระบบกำจัดขยะ
 สุขาภิบาลแม่สาย (เล่มที่ 2 รายงานหลัก). กรุงเทพมหานคร:
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิศัลยา สงแจ้ง. สัมภาษณ์โดยผู้เขียน. 23 ธันวาคม พ.ศ. 2548.
- อัมรินทร์ บุญถม. สัมภาษณ์โดยผู้เขียน. 24 มีนาคม พ.ศ. 2549.